

ALBERT ROSSICH

UNA SESSIÓ PÚBLICA DE L'ACADÈMIA DE BARCELONA AL 1731

L'estudi de la història de les Acadèmies catalanes demana un examen complet i aprofundit. I, més que cap altra, la que avui s'anomena Reial Acadèmia de Bones Lletres, a causa de la riquesa dels seus fons documentals i la seva dilatada vida, que arriba fins als nostres dies amb una vitalitat envejable. Aquest treball de recerca és encara més necessari perquè molts dels materials generats per l'Acadèmia es troben avui dispersos i de vegades desordenats, amb nombrosos textos conservats sense identificar, i també perquè, ara com ara, totes les incursions al tema han de patir per força el llast de moltes informacions que s'han de contrastar o, decididament, rectificar.

De tota manera, la tasca d'anar confrontant atentament els textos conservats al ric arxiu de l'Acadèmia de Bones Lletres ja permet resoldre bastants atribucions. El que em proposo en aquest article és tan sols reconstruir el contingut d'una sessió acadèmica —una *acadèmia*, en la llengua de l'època¹— celebrada al 1731, tot mostrant com una sèrie de notícies disperses poden anar encaixant i oferir-nos un panorama que s'ajusta amb gran fidelitat a la realitat

1. Al llarg d'aquest treball, escric en lletra minúscula la inicial del nom quan designa l'acte de reunió, i en majúscula quan es refereix a la institució.

dels fets. La qual cosa em permetrà, de passada, aportar unes quantes clarícies sobre alguns acadèmics² i el seu entorn biogràfic i literari.

La primera pista que em va fer interessar per aquesta sessió va ser una carta relacionada amb el gramàtic i historiador Antoni de Bastero, que reproduueix en apèndix al final d'aquest treball. Com és sabut, Bastero, acadèmic d'aquesta docta corporació i abans dels Arcades de Roma, va deixar a la seva mort un nombre considerable de manuscrits d'un gran interès filològic, que avui es troben dispersos entre la biblioteca d'aquesta Acadèmia, la Biblioteca Universitària i Provincial de Barcelona, la Biblioteca del Seminari de Girona i la Biblioteca de Catalunya.³ Uns quants d'aquests volums són facticis i apleguen papers diversos i curiosos: és el cas del ms. 140 del Seminari de Girona, que conté la descripció d'una sessió solemne de l'Acadèmia Literària de Barcelona⁴ —la qual, aleshores, encara no tenia el títol de Bones Lletres.

Modest Prats va ser el primer a donar notícia del text i a advertir-ne l'interès: «és una acolorida descripció d'una sessió de l'Acadèmia».⁵ Ja veurem, però, que es tractava en aquest cas d'una sessió especial. A l'índex del manuscrit, de mà d'Antoni de Bastero, s'identifica així el document: «Carta *que* conté la relació de la acadèmia pública se tingué en *Barcelona* lo any 1731». Amb això, Bastero no ens dóna cap indicació sobre la personalitat de l'autor i el destinatari de la carta, però l'al·lusió que hi ha, a l'últim paràgraf, «a l'oncle y senyor bisbe» i a l'oncle sacristà» s'avé perfectament, com veurem, amb la persona del seu germà Baltasar de Bastero, bisbe de Girona, i amb ell mateix, que era sagristà major de la seu d'aquesta ciutat.

2. Pel que fa als noms dels acadèmics, regularitzo el nom de fonts en la seva forma catalana. En canvi, el gran nombre de cognoms que no tenen tradició normalitzada i el fet que les modificacions que s'hi haurien de fer els allunyarien massa, a vegades, de l'ortografia amb què els interessats acostumaven a escriure'ls (amb els inconvenients que això suposa a l'hora d'introduir o buidar documentació si s'ha de fer servir l'orde alfabètic: Aymeric / Eimeric; Massanés / Maçaners, etc.) m'ha decidit a respectar en aquesta ocasió les grafies de l'època. El dia que s'escrigui una història detallada de l'Acadèmia, caldrà afrontar d'una manera definitiva aquest problema.

3. Vegeu Francesc FELU, «La Història de la llengua catalana d'Antoni de Bastero», *Estudi General* (Universitat de Girona), 14 (1994), en premsa.

4. Plec núm. 16 del ms. 140 de la Biblioteca del Seminari de Girona.

5. Modest PRATS, «Notes sobre la 'Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català'», *Els Marges*, 2 (setembre del 1974), 29.

Ens trobem, doncs, davant d'una carta que escriu un nebot de Bastero, que es deia Josep, al seu germà Francesc explicant-li una sessió acadèmica. Encara faltaven anys perquè aquest Josep es convertís, al seu torn, en acadèmic de la de Bones Lletres; però, com veurem, hi ha una explicació perquè fos testimoni d'aquesta sessió precisament un parent d'un acadèmic.

L'existència d'aquests dos nebots, Josep i Francesc, és perfectament documentada.⁶ Per entendre les al·lusions que surten a la carta, però, ens hem de remuntar un parell de generacions. A mitjan segle XVII, es va establir a Barcelona un ric comerciant de teles d'origen italià que es deia Pere Antoni Bastero, el qual va obtenir per mèrits propis la dignitat de cavaller, i que es va casar, al 1669, amb Maria Lledó. D'aquest matrimoni van néixer set fills, sis dels quals eren barons: Francesc, Baltasar, Antoni, Onofre, Nicolau i Gaspar. Llevat de Francesc i de Nicolau (d'aquest no tinc més informació), tots els altres germans van seguir la carrera sacerdotal.

Francesc de Bastero i Lledó, l'hereu, que també va ser cavaller, va ser nomenat conseller segon de Barcelona al 1706. Era capità de la Coronela de Barcelona durant el setge de 1706 i va combatre en la defensa de la ciutat de 1714, tot i que al final va ser empresonat, acusat —sembla que injustament— de desertor. Va tenir almenys tres fills: Josep Gaspar de Bastero i de Vilana, que és l'autor de la carta que editem aquí, Francesc, el seu corresponsal, i Esperança. Consta que Francesc de Bastero i Lledó vivia encara l'any 1752.

Baltasar de Bastero i Lledó va ser canonge degà de la Seu barcelonina, i després d'arreglar-se amb el bàndol borbònic va fer una notable carrera eclesiàstica: nomenat vicari general castrense de Barcelona pel duc de Berwick, va acabar sent designat bisbe de Girona l'any 1729, càrrec al qual va renunciar el 1745.⁷ Sovint

6. A part de les notícies sobre la família Bastero de Joseph Rafel CARRERAS, «Estudis biogràfics d'alguns benemèrits patricis qui il·lustren aquesta Acadèmia», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XIII (1927-1928), 213-219 i 266-267, i de les que dóna el *Diccionari biogràfic Albertí*, I, Barcelona, Albertí, editor, 1966, 240-241, i IV, 1970, 534, m'han estat precioses, sobretot pel que fa a Francesc de Bastero i Vilana i a la seva germana Esperança, les informacions de Francesc Feliu obtingudes en les recerques que ha fet a l'Arxiu diocesà de Girona.

7. Cf. Antolín MERINO y José de la CANAL, *España Sagrada*, XLIV, Madrid, Imprenta de Don José del Collado, 1826, 198-202, i Jaime VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, XIV, Madrid, Imprenta de la Academia de la Historia, 1850, 118-119.

és recordada la seva carta pastoral exhortant els barcelonins a l'obediència plena a Felip V si no es volia caure en pecat mortal.

Antoni de Bastero i Lledó (Barcelona, 1675 - Girona, 1737), el recopilador dels papers del manuscrit que estem considerant, va ser canonge sagristà major i examinador sinodal de la diòcesi de Girona. El 1709 va anar a Roma per vetllar un plet de la seu gironina i allà va ingressar a la cèlebre acadèmica de l'Arcàdia, on usava el sobrenom d'Iperides Bacchico. Allà també va publicar un important estudi filològic, la *Crusca provenzale* (1724), sobre la influència de l'occità —que ell identificava amb el català— damunt el lèxic italià. Va ingressar a l'Acadèmia barcelonina el primer d'octubre de 1729.⁸

L'altre germà eclesiàstic, Gaspar de Bastero i Lledó, va ser canonge degà de Barcelona, càrrec en el qual va succeir el seu germà Baltasar. Va morir al 1773, moment en què el mateix càrrec va ser ocupat pel seu nebot Josep, l'autor de la carta que estem estudiant. Segurament Gaspar és, doncs, l'altre «oncle y senyor» que s'hi esmenta al primer paràgraf: descartats Baltasar i Antoni, als quals Josep es referirà, al final de la carta, com a residents a Girona, l'oncle tant podia haver estat Onofre, com Nicolau, com Gaspar; però la cosa més probable és que es tractés de Gaspar, amb el qual Josep mantenia una estreta relació.

Quant als fills de Francesc, Esperança es va casar a Girona el 1735 amb Domènec de Duran. Els dos barons que tenim documentats, però, van seguir la carrera eclesiàstica. Acabem de veure que Josep va ser canonge degà de Barcelona. Havia ingressat a l'Acadèmia de Bones Lletres el 4 d'octubre de 1752, a les sessions de la qual assistia regularment, i vivia amb el seu pare al carrer més alt de Sant Pere. Va morir a Barcelona el 27 de febrer de 1786. A l'arxiu de l'Acadèmia es conserven una vintena de treballs seus: entre d'altres, per exemple, una *Recopilación de los principales fundamentos y de los lugares de los escritores, tanto estrangeros como reynícolas y patricios, con que puede establecerse en crédito de nuestra Nación el ser la lengua catalana hija inmediata de la latina...*⁹ Compulsada la lletra d'aquest escrit amb la de la carta que reproduïxo aquí, no hi ha dubte que són de la mateixa mà. L'altre

8. Per a la bibliografia sobre aquest autor, prou abundant, vegeu Feu, *op. cit.*

9. Lligall 1, núm. 48.

fill, de nom Francesc igual que el pare, és el destinatari de la carta. Vivia a Girona, com la seva mare i les dues àvies, segons que es desprèn del fragment final de la carta. A la mort del seu oncle Antoni, va ocupar la plaça de canonge sagristà major de la Catedral de Girona. Al 1759, va ser nomenat vicari general del bisbat pel bisbe Manuel Antonio de Palmero.

L'interès de la carta que Josep va enviar a Francesc és clar. Es tracta de la descripció d'una sessió solemne de l'Acadèmia de Barcelona —hi assistia el capità general de Catalunya— gràcies a la qual ens assabentem de molts dels detalls que no se solen incloure en una acta formal: la decoració del local, les reaccions dels assistents, la disposició dels seients, el refrigeri que s'hi va servir... El corresponsal ja no es recorda gaire dels acadèmics que hi han intervingut, ni del tema de les comunicacions, però fa constar, en canvi, detalls pintorescos que permeten fer-nos una idea del que eren aquestes reunions aristocràtiques (integrades només per «gent de forma») i del clima festiu, però solemne i cerimoniós, que hi predominava. Al final de la carta, Josep també explica al seu germà una esquellotada (l'aldarull que s'acostumava a fer, a la nit, davant la casa d'uns nuvis casats en segones núpcies), però això no sembla que pugui tenir cap relació amb la sessió de l'Acadèmia. Com a curiositat, notem que en les frases de comiat hi ha un intercanvi de salutacions entre Francesc i el doctor Comas, que deu ser l'acadèmic al qual m'hauré de referir després.

Aquella no va ser, en tot cas, una de les sessions ordinàries de l'Acadèmia, sinó una cerimònia que les mateixes actes conservades qualifiquen de «semipública», prevista en un principi per a l'1 d'abril de 1731, però celebrada finalment el 16 del mateix mes. Que fos una sessió més o menys oberta no significa que els seus continguts variessin gaire respecte d'una acadèmia normal. El fet es nota, potser, en l'absència de temes de caràcter jocós, tot i que el vexamen ja complia —ni que fos parcialment, com veurem— aquest requisit. Sigui com sigui, llevat d'una solemnitat més gran i del remenament inevitable suscitat per un nombre més gran d'assistents, ens trobem davant una acadèmia aristocràtica típica del barroc tardà.

La gestació de la sessió ens és coneguda per uns fulls manuscrits de *Resoluciones de la Academia Literaria Barcelonesa* que fan constar això:

Día 2 febrero 1731 en Junta *General* se propuso por el P. M. Thomás [Massanés], presidente interino pro hac vice lo que se sigue: si parecía bien que se tuviere una *academia* semipública, y se resolvió que se hiziera y fuesse al *primero* de abril próximo. Más, se propuso *que* se eligiera sugeto para la introducción y fue elegido el *señor* don Bernardo Antonio de Boxadors. Propúsose también fiscal o censor, y fue elegido el *doctor* Segismundo Comas, *presbítero*, nemine discrepante. Resolvióse se sugetaren los papeles al fiscal para que éste en junta de los 4 o más académicos que elija los revisen y censuren.

Día 4 abril 1731. En Junta *General*, en consecuencia de la acordada *academia* semipública, se hizo relación por los commissarios elegidos para convidar Su *Excelencia* el señor Marqués de Risbourg deziendo que Su *Excelencia* dio muestras de favorecer la *Academia* con su acistencia, sobre lo que acordaron los académicos *que* todo lo perteneciente a la execución de acto tan solemnizado se hiziera del modo y forma que gustare Su *Excelencia*, repitiendo los elegidos el renovar la atención a Su *Excelencia* y tomando de él las circunstancias que se deban guardar. Señalóse por día fixo para la expressada *academia* el día 16 de corriente abril.

... Eligiéronse por el cerimonial *que* se ha de observar con Su *Excelencia* don Ramon Delmases, don Francisco Savila y el *señor* don Bernardo Antonio de Boxadors, y *señor* don Félix Amat.

Elegiéronse revisores el *Padre Maestro* Agustín Riera, el *señor* don Francisco Savila, don Bernardo Antonio de Boxadors, el *señor doctor* Joseph Viñals y el *doctor* Segismundo Comas.

Que se elijan lectores para los papeles de los ausentes a gusto del mismo presidente.

En orden al convidar se resolvió con distinción que si aciste Su *Excelencia* sea como gustare, y, prescindiendo de esto, acistan los padres y primeros parientes de qualquier académico, y quien no los tuviere acistan dos o tres; y a más número se dexa a la voluntad del *señor* don Raymundo [Dalmasés]. Propúsose el modo de sentarse y se resolvió fuere distinguidas las estaciones.¹⁰

10. Fulls inclosos dins una carpeta intitulada *Actas. De 1729 à 1735* del lligall 1-III-1 de Parxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Aquests fulls van ser tomats a copiar i figuren repetits, amb alguns canvis, en un plec cosit que es guarda dins la mateixa carpeta. La còpia afegeix aquest paràgraf a l'acta del 2 de febrer: «En este intermedio de tiempo se tuvieron repetidas conferencias, ya para escoger idea, ya para distribuir assumptos proporcionados a ella, y para lo demás concerniente a tanta empresa. Eligiéronse comisarios para convidar al Excelentísimo Señor Marqués de Risbourg, que fueron Don Bernardo Antonio de Boxadors y Don Francisco Savila.» D'altra banda, el sentit de l'última frase de l'acta del 4 d'abril és una mica més clar a la còpia: «Propúsose el modo de sentarse y se resolvió fuese insiguiendo el orden de las estaciones de la Idea», és a dir, segons les parts en què es va dividir la temàtica tractada.

Com veiem, tenim la sort de conservar punts de vista complementaris sobre un mateix esdeveniment: el de les actes de l'Acadèmia i el d'un espectador de fora que explica al seu corresponsal l'ambient i el detall de l'espectacle. Un altre paper, encara, ens informa que hi havia una descripció de la celebració —o potser només era una relació del públic assistent?— en un *Diario de las resoluciones* que sembla que no ens ha pervingut, si no és el que he esmentat abans de l'Acadèmia i que avui no conté aquesta informació:

A los 18 abril 1731. En Junta General en casa del señor don Ramon Dalmasas, después de celebrada a los 16 del mismo la academia en nombre de semipública (pero en la realidad muy mucho pública, por haver acistido y concurrido el Excelentísimo señor Marqués de Risbourg con toda la nobleza nacional y estrangera, como largamente se narra en el *Diario de las resoluciones* que V. S. acertadamente acuerda para todo lo importante a los progressos de las empezadas tareas), el señor don Francisco Savila, commissario junto con el señor don Bernardo de Boxadors para cumplir con todo lo perteneciente a Su Excelencia, hizo relación de haver ido a dar gracias con el mismo señor don Bernardo a Su Excelencia; las aceptó y más: que se dignó aceptar el ser presidente de esta sabia Academia, y al mismo tiempo eligió al dicho don Bernardo Antonio Boixadors vicepresidente, con las expresiones que eloqüentemente ha referido el mismo señor don Francisco Savila a V. S.¹¹

Hi ha més notícies, repartides en diversos lligalls de l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, sobre els papers acadèmics llegits efectivament en la sessió del 16 d'abril de 1731. Uns quants d'aquests textos encara es conserven avui als arxius d'aquesta institució; molts fan constar la data del 16 d'abril de 1731, i la majoria, el nom de l'autor. Dels altres ens en queda constància pels índexs de les comunicacions presentades en les sessions acadèmiques i que es guarden als lligalls de l'Acadèmia.¹²

Però el contingut precís de la cerimònia ens ha arribat sobretot a través de dues relacions, una d'anterior a l'acte i una altra de posterior: la primera s'intitula *Disposición de la academia para el*

11. Full inclòs igualment dins *Actas. De 1729 á 1735*, lligall 1-III-1.

12. Vegeu els *Papeles heterogeneos de la Real Academia de Buenas Letras, de los que se han hecho cargo los socios Redactores del periodico semanal*, i l'*Índice de poesias de la Academia*, inclòs dins el lligall 1-II-1 (de cadascun n'hi ha una altra versió substancialment idèntica al mateix lligall).

día primero de abril y asuntos distribuidos para ella, i és el programa previst inicialment per a la sessió; l'altra figura en un plec que duu el títol —més aviat desorientador— d'*Arancel de los papeles que se contienen en este faxo. 1792. Asuntos eterogéneos* i conté la llista d'intervencions en l'acadèmia semipública que encara es conservaven al 1792, i que eren la majoria.¹³

Avui, en canvi, hem de lamentar que no ens hagi pervingut cap de les obres en vers llegides en aquella sessió (amb l'excepció, com veurem, de la lletra de les peces musicals interpretades). Sempre pot aparèixer algun text traspaperat, és clar. Però la desaparició de les composicions en vers és la regla al llarg de les primeres dècades d'existència de l'Acadèmia. El fet potser es pot explicar pel desig de publicar una antologia de poesies dels acadèmics, idea que va ser projectada al 1794¹⁴ i que finalment no es va dur a terme. Això podria haver provocat que se separessin les obres poètiques del conjunt, i que després s'esgarriessin. El cas és que quan es va confeccionar l'*Índice de poesías de la Academia*, al 1806, les poesies encara es conservaven.

De tota manera, al ric arxiu de l'Acadèmia hi ha altres textos per afegir als que hem vist fins ara. Entre els papers relatius a la seva primera època (1729-1752) trobem un plec anònim intitulat *Nota dels assumptos de l'acadèmia y de las matèrias sobre què fa reflexió lo vexamen*,¹⁵ que també reproduceixo en apèndix. És el resum d'un vexamen que no conté cap precisió que permeti, en un primer moment, datar-lo ni atribuir-lo a ningú en concret. Ara bé: el fet que totes les anècdotes que surten a la carta de Josep de Bastero es puguin aplicar al vexamen, i que els temes als quals es refereix aquest últim text figurin amb detall a les dues relacions que he esmentat abans, demostra que es tracta precisament del vexamen llegit per Segimon Comas en aquella avinentesa. Per si en calguessin més proves, tant la carta com el paper de Comas, a més, esmenten

13. *Disposicion de la Academia para el Dia Primero de Abril, y Asuntos distribuidos para ella en el Dia 14 de febrero 1731 los quales se han de entregar a la junta de revisores que destinare el fiscal el Domingo de Passion 11 de Marzo, y despues a Dicho fiscal en el Domingo de Ramos 18 de dicho mes y año*, lligall 15, núm. 36; *Arancel de los papeles que se contienen en este faxo. 1792. Asuntos eterogeneos*, dins el lligall 1-II-1.

14. Cf. J. MIRET Y SANS, «Dos siglos de vida académica», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, IX (1917-1920), 171.

15. Dins el lligall 1-II-1.

l'assistència a l'acte del marquès de Risbourg, especificant a més que reia molt amb els quartets del vexamen; i tots dos documents es queixen que una de les intervencions —la darrera— va ser massa llarga, i aclareixen que no va ser llegida pel seu autor. Compulsada la lletra del vexamen amb la d'altres papers atribuïbles a Comas,¹⁶ el resultat corrobora que es tracta d'un manuscrit seu.

Cap dels documents que he esmentat, de fet, no ens aporta la relació íntegra dels participants i dels temes tractats a l'acte acadèmic, però entre tots es pot arribar a completar el conjunt. Tot plegat, doncs, ens permet recrear ab molta fidelitat la sessió acadèmica celebrada el dia 16 d'abril de 1731.

Els temes encarregats van ser distribuïts en quatre parts o «estacions», cadascuna de les quals comptava amb la participació de sis acadèmics. Com era preceptiu, abans es va llegir el discurs d'introducció a l'acadèmia, i al final, el vexamen del fiscal. En esquema, aquesta és la successió de les intervencions:

INTRODUCCIÓ A L'ACADÈMIA

Bernat Antoni de Boxadors, comte de Peralada: «Introducción». No s'ha conservat com a tal, però l'hem d'identificar, sens dubte, amb la «Introducción (que se juzga ser de una academia pública); parte prosa, parte verso de diversos metros» que figura entre els textos llegits l'any 1731 a l'*Índice de poesías de la Academia* que ja he esmentat. Aquest és el cerimonial que preveia la *Disposición de la Academia para el día primero* —ja sabem que finalment va ser el 16— *de abril*:

Empesará la introducción el p<r>esidente, que hará don Bernardo Antonio de Boxadors, enlasada con la música, que compondrá el licenciado Francisco Valls, maestro jubilado de la cathedral de Barcelona, en que se presentará la idea de las quatro gracias que, guiadas de la mano de Apollo (según aquello de Cartario), llegan a componer el festín, dividido en las quatro estaciones que representan dichas gracias. Y se seguirán inmediatamente los asuntos correspondientes a éstas diviendo la academia en quatro partes.¹⁷

16. Per exemple, el treball intítulat *Ponderase la utilidad de la elocuencia*, lligall 12, núm. 4 (2).

17. Text citat a la nota 13. No entenc la referència a «Cartario» (a l'*Arancel* esmentat a la mateixa nota s'hi transcriu «Cartaria»), si no és que es tracta de Vicente Cartari, autor

Les notícies aplegades sobre aquesta *Introducció* permeten identificar i comprendre un plec anònim que ens ha arribat amb el títol de «Música para la Academia de 17 de abril 1731»,¹⁸ escrit amb la lletra característica de la mà de Pere Serra i Postius (on, malgrat que diu 17 d'abril, és evident que es tracta d'un *lapsus calami* i que ha de dir 16). En aquest manuscrit, Serra ens dóna la lletra en versos castellans —la música no— de les peces interpretades durant la festa per l'orquestra que dirigia Francesc Valls, antic integrant de l'Acadèmia dels Desconfiats i membre sense número de la que n'era, si més no en l'esperit, la continuadora, tal com consta a la *Lista de los academicos que oy a los 30 de Abril 1731 componen la Academia Literaria Barcelonesa*.¹⁹

Els textos duen encapçalaments com ara *Cantata, Aria, Recitado*, etc. Però aquests versos, cultes i amanerats, no van pas ser compostos per Serra. En una altra carpeta de l'arxiu de l'Acadèmia que duu el títol desorientador d'*Introducciones a las academias que empieçan en enero de 1732* reapareixen els mateixos versos, i d'altres escrits també de la mà de Serra, però ara atribuïts a Bernat Antoni de Boxadors.²⁰ I no hi ha dubte, en aquest cas, que tots dos plecs reproduïxen la part en vers de la *Introducció* del president que, amb música de Francesc Valls,²¹ servia per presentar les diverses parts («estacions») de l'acte. Hi apareixen les quatre gràcies que alguns autors antics identificaven justament amb les quatre estacions de l'any: Eufròsina, Aglaia, Talia i Pasítea, que representen, respectivament, la primavera, l'estiu, la tardor i l'hivern. Llegint els temes de cada estació, hi podem veure reflectides també les diverses edats de l'home: la infantesa, la

de *Le imagini degli Dei degli Antichi, nelli quali sono descritte le religioni degli Antichi, riti e cerimonie loro, con l'aggiunta di molte principali imagini e con l'esposizione in epilogo di ciascheduna e suo significato* (Venècia, 1556), llibre repetidament reeditat.

18. Lligall 12, núm. 10 (35).

19. Plec manuscrit dins el lligall 1-III-2.

20. *Introducciones a las Academias que empieçan en Enero de 1732 concernientes a una misma idea compuestas por don Bernardo Antonio de Boxadors etc., Vice-presidente por [para] el Excelentissimo Señor Marques de Risbourg Presidente de la Academia de los Desconfiados [sic]*, lligall 15, núm. 35.

21. Em comunica Josep Dolcet, que està fent una tesi doctoral sobre la música a l'Acadèmia del Desconfiats, que les partitures que haurien de correspondre a aquests textos no es conserven entre els papers de Francesc Valls custodiats per la Biblioteca de Catalunya.

joventut, la maduresa i la vellesa. O la successió d'etapes en l'evolució de les coses.

Reproduceixo íntegrament els versos de Bernat Antoni de Boxadors al lloc que els correspon seguint les indicacions dels manuscrits, començant pels que precedien la primera estació. Em baso en el text esmentat primerament, que completo amb les indicacions musicals del segon, entre claudàtors:

Aria [a todos]

[Tod.] Despierta del sueño, ya basta el descanso,
 enigma secreto de noble tarea,
 si para tus glorias decifran arcanos
 los rayos de Apolo, la luz de Minerva.

Liras [a solo]

[Sol. 1ª tip.] Las luzes soberanas
 que espases generoso por la Tierra,
 quando en virtud dimanas
 quanto en su centro fértil ella encierra,
 a tus sienes destina
 con sus flores y frutos Eufrosina.

De su feliz fatiga
 en la larga jornada de la esfera,
 con la dorada espiga
 (hermoso parto de su fiel carrera),
 a tus sienes ensaya
 fixarte la corona bella Aglaya.

En la estación crecida,
 néctar gustoso a tu deidad compone
 la que, a tu ser rendida,
 de pámpanos y ubas le dispone
 tributo, que alegría
 festiva oy a tus pies rinde Thalia.

De su curso cansada,
 el olivo (que paz, quietud publica),
 a tus plantas postrada,
 rendimiento con que tu honor explica,
 en su cabal tarea
 prudente te consagra Pasithea.

Aria

Si en cifra felice
 tus glorias predice
 el Sol en su trono,
 prevente a la ofrenda,
 que es ya digna prenda
 de mayor Apolo.²²

PRIMERA ESTACIÓ: PRIMAVERA

Núm. 1. — Pau-Ignasi de Dalmases i Vilana, canonge: «Moisés en su cuna entre las aguas, presagio de sus glorias» (*Èxode*, 2,1-6). Composició poètica en lires. No s'ha conservat.

Núm. 2. — Antoni de Lapeyra i Cardona: «A Nerón, que, siendo niño, representándose la comedia de Troya, quiso pegar fuego a ella. Máxima moral». Discurs en prosa.²³ El *Vexamen* de Comas li retreia el recurs fàcil a dos coneguts llibres d'emblemes, els de Francesc Garau i Andrés Mendo.²⁴

Núm. 3. — Josep-Miquel de Dalmases i Vilana: «¿Por qué el áspid se oculta entre las flores?» Quatre dècimes. El text avui no es conserva.

Núm. 4. — Jeroni de Ribas, marquès d'Alfarràs: «Se prueba cuán conveniente es a un monarca en los principios de su reynado entrar con la opinión de clemente, según lo de Tácito: *novum imperium incho<a>ntibus utilis clementiæ fama*» (Tácit, *Històries*, IV, LXIII). Discurs en prosa.²⁵

Núm. 5. — Gregori de Prats i Matas: «Al panal de miel que fabricaron las abejas en la mano de San Pedro Nolasco», en quartilles. Es tracta un episodi meravellós atribuït a sant Pere Nolasco acabat de néixer. No s'ha conservat.

22. Lligall 12, núm. 10 (35), ff. [II-IV].

23. Signatura actual: lligall 11, núm. 55.

24. FRANCISCO GARAU, *El sabio instruido de la gracia en varias maximas, o ideas evangelicas, políticas y morales*, Madrid, Antonio Gonzalez de Reyes, 1671 (2 vols.), i ANDRÉS MENDO, *Príncipe perfecto y ministros ajustados. Documentos políticos, y morales. En emblemas*, Leon [=Lyon], a costa de Horacio Boissat y George Remeus, 1661. Se'n van fer múltiples reedicions.

25. Lligall 11, núm. 72.

Núm. 6. — Josep Vinyals de la Torre, advocat: «Resuelva si fue lísito el engaño que executó Jacob usurpando la bendición a su hermano Esaú por consejo de su madre Rabeca» (*Gènesi*, 27,1-29). Les al·lusions del vexamen de Comas fan pensar que es tractava d'un paper en prosa. No s'ha conservat.

A continuació intervenia la música cantant aquests versos que clouen la primavera i anuncien l'estació següent:

Aria [a solo]

[Cop.] Aquí la alegre Eufrosina
formó con sus flores sabias
de su reverente culto
la más fragante guirnalda.

Recitado

Venga, pues, la estación que en si mejora
quantos rayos del Sol más athezora,
y en su destino
acredite el influxo peregrino
que en su poder blasona
quanto en virtud los frutos le sazona.

Aria [a todos]

[Sol.] Aliente en su empresa el fértil Verano,
[R. a 4] animen sus rayos el ser del empeño,
ni pueda lo adusto del tiempo abrasado
hazer que desmienta de la obra el exemplo.²⁶

SEGONA ESTACIÓ: ESTIU

Núm. 1. — Antoni d'Armengol i d'Aymerich, baró de Rocafort: «A David no queriendo beber el agua de la cisterna de Belén» (*Samuel*, II, 23,15-17). Sonet. No s'ha conservat.

Núm. 2. — Josep Fornés i Llorell, metge: «Pruébase que lastima más el alma la tragedia que se ve que la tragedia que se oye con una disertación en latín». Discurs en prosa llatina.²⁷

26. Lligall 12, núm. 10 (35), f. IIII.

27. Lligall 11, núm. 69.

Núm. 3. — Joan de Çagarriga i de Reart, comte de Creixell: «Invectiva a la embriagues de Alexandro Magno». Romanç, tot i que el *Vexamen* de Comas parla de quartilles. No s'ha conservat.

Núm. 4. — Ramon de Dalmases-Ros i de Vilana, marquès de Vilallonga: «Se pondera el dicho de Agripina quando al augurio de los adivinos chaldeos sobre el reynado de su hijo respondiò: 'Occidat modo imperet'» (Tàcit, *Annals*, XIV, IX). Discurs en prosa.²⁸

Núm. 5. — Fèlix d'Amat Lentisclà de Gravalosa: «A Julio César llorando en el templo de Hércules al ver la estatua de Alexandro», en octaves. No s'ha conservat. El *Vexamen* de Comes diu que eren unes estrofes «dignas de Góngora».

Núm. 6. — Agustí Riera, frare agustí: «Resuélvese si el juicio con que Salomón declaró el pleito travado entre dos meretrices hebreas compitiendo ser madres de un mismo hijo fue argumento de sabiduría singular en este monarca». Discurs en prosa, conservat en dues versions.²⁹

Continuava la música dient:

Aria [a solo]

Aglaya, que ilustra el orbe
con sus espigas doradas,
al más soberano influxo
cogió su mies dezeada.

Recitado

Ya la estación que en fruto sazonado
disfruta los placeres del cuidado
en paga le tribute del auspicio
el sabroso rendido sacrificio,
ofrenda la más pura
con que su rendimiento se asegura.

28. Lligall 12, núm. 10 (5). Les edicions actuals transcriuen «Occidat dum imperet» (P. Corneli Tàcit, *Annals*, vol. V [llibres XIV-XV], Barcelona, Fundació Bemat Metge, 1970, 25).

29. Lligall 12, núm. 10 (8). Inicialment havia estat triat un altre tema d'història sagrada per desenvolupar: «Cómo puede competir con la charidad, santidad y justificación de Elias el dezir: 'Desendat ignis de celo et devoret te', etc. (*Reis*, II, 1,10)», però finalment això va ser ratllat i substituït per «Al juicio de Salomón», segons la *Disposicion de la Academia...*, *op. cit.*

Aria [a todos]

De la prenda
 se desprenda
 que en ofrenda
 no se atreve a consagrar,
 que, aceptado
 ya el cuidado,
 le ha labrado
 su mayor seguridad.³⁰

TERCERA ESTACIÓ: TARDOR

Núm. 1. — Josep Pla, advocat: «A la heroica resolución de Cortés mandando echar a pique las naves en la empresa de México. Canción real». No s'ha conservat.

Núm. 2. — Pere Serra i Postius: «Quantas veces estuvo en Barcelona Carlos V y lo que hizo en ella». En prosa, segurament. No s'ha conservat.

Núm. 3. — Genís Padró, catedràtic: «In Uriae victoriam domum suam ingredi renuentis. Epigramma». No s'ha conservat.

Núm. 4. — Antoni de Giblé i de Viladomar: «Duces providendo consultando, cunctatione sæpius quam temeritate prodesse. Dissertación o máxima». Discurs en castellà sobre una sentència de Tàcit (*Històries*, III, XX), conservat en dues versions, una de les quals és profusament anotada.³¹

Núm. 5. — Francesc de Sanmanat i d'Agulló, marquès de Sentmenat: «Elogio de Josué», en dècimes. No s'ha conservat. El plec *Disposición de la academia...* precisa amb més detall el tema proposat: «elogio al valeroso Josué por haver merecido que obedeciera el Señor a su voz: "juxta illud obediens Domino voci hominis in verbis: 'Sol, contra Gab<a>on ne movearis'"» (*Josué*, 10,12-14).³² Gràcies al *Vexamen* de Comas, en coneixem uns versos

30. Lligall 12, núm. 10 (35), f. IIIv].

31. Lligall 12, núm. 10 (6). Encara que Giblé figura en algunes relacions d'acadèmics com a ingressat al 26 de maig de 1731 (per exemple, a ANÒNIM, «Académicos de número», *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, VIII (1901), 16), en realitat ja va llegir l'oració gratulatoria al 1730 (Vegeu *Indice de las gratulatorias que se han encontrado entre los papeles de la Academia que consta por las actas haberse leído en los días que se señalan y de que se han hecho cargo los Redactores*, plec inclòs dins el lligall 1-II-1, f. II).

32. Lligall 15, núm. 36.

del final: «en tal demanda, / Dios obedeciendo manda; / Josué mandando obedece.»

Núm. 6. — Joan Tomàs Massanés, provincial dels dominics: «Decifrará por qué se vale el sabio [Salomón] de una misma expresión tanto por la muger ramera quanto por la esposa santa en aquellos dos textos: 'favus distillans labia tua, sponsa' (*Càntic*, 4,11); 'favus enim distillans labia meretricis' (*Proverbis*, 5,3).» Discurs en prosa.³³

I això és el que es cantava després:

Aria [a solo]

Thalía, que vio en sus frutos
dulce el logro del trabajo,
a su soberano numen
rindió el primor más extraño.

Recitado

Mas ya que la postrera en su fatiga
provó del fruto y flor, gustó la espiga,
aunque llegue cansada,
no se precia de menos adornada,
sin que el rayo de luz que la ilumina
ceda a Thalía, Aglaya, ni a Eufrosina.

Aria [a todos]

En lo dulce de su calma
presente el olivo y palma,
digna prenda en que se emplea,
pues que en sus obras pregona
que merece la corona
el Invierno en Pasithea.³⁴

QUARTA ESTACIÓ: HIVERN

Núm. 1. — Joan-Francesc [Tomàs] de Boxadors: «Si fue acción política la de Ciro de perdonar y dar su amistad a Cresso, condenado

33. Ligall 12, núm. 10 (7).

34. Ligall 12, núm. 10 (35), f. [IV].

a muerte después de vencido. Decídese que sí». Discurs en prosa, conservat en dues còpies.³⁵

Núm. 2. — Josep de Móra i Catà, marquès de Llió: «Breve discurso sobre si el alma racional mientras está en el cuerpo envejece juntamente con el cuerpo». El tema havia estat proposat pel marquès de Risbourg. Discurs en prosa.³⁶

Núm. 3. — Salvador Sanjoan i de Planella: «Problema: pruévase que fue mayor la fe de Noé entrando en el arca que la de Abraham respecto a su sucession». Discurs en prosa prenent partit a favor de Noè.³⁷

Núm. 4. — Antoni d'Ameller i Montaner, abat de Besalú: «Sagrado histórico problema. De cuyos dos extremos se probará el que afirma que la fe de Abraham en orden a la sucession excedió a la de Noé entrando en la arca». Discurs en prosa prenent partit a favor d'Abraham.³⁸

Núm. 5. — Francesc de Savila i de Savila: «Consejo de Julio César a Octaviano para ganar la opinión de los soldados. Octavas». L'Octavià és Caius Juli Cèsar Octavi, el futur emperador August. La composició no s'ha conservat.

Núm. 6. — Agustí Minuart, frare agustí: «Cotejo entre el primero Adán en el Paraíso de deleytes y el justo Job en el muladar». Discurs en prosa. És de molt, el text més llarg: 19 pàgines manuscrites. Va ser llegit (no sé per quin motiu) per fra Agustí Riera, que ja havia presentat el paper número 6 de la segona estació.³⁹

Tal com es desprèn de l'encapçalament que figura en el segon dels plecs que ens han transmès aquests versos, les dues àries finals servien per tancar la quarta estació i anunciar el vexamen:

*Aria [a todo el choro de las Gracias que ha
de servir de remate a la lectura de los
assumptos]*

Rendidas, las Gracias unidas ofrecen
el logro que al año fecunda su curso
y sólo pretenden que el plácido aspecto
añada quilates al óptimo culto.

35. Lligall 11, núm. 52.

36. Lligall 12, núm. 10 (9).

37. Lligall 12, núm. 10 (11).

38. Lligall 12, núm. 10 (12).

39. Lligall 12, núm. 10 (11).

Aria

Salid del Averno,
 ministros de l<a> Ira,
 que muertes conspira,
 terrible, el Furor;
 furioso el Infierno
 en rayos acuda,
 que vibra desnuda
 la espada Plutón.⁴⁰

VEXAMEN

Segimon Comas, ex-catedràtic de la Universitat de Barcelona: «Vexamen». Segons la carta de Josep de Bastero, es componia de dues parts: una descripció del contingut dels papers presentats i un quartet més o menys humorístic —el qual constituïa el veritable vexamen— que figurava pronunciat per les Parques. Sens dubte per evitar el compromís de censurar tants nobles i doctes personatges en una ocasió tan solemne, el fiscal va utilitzar l'estratagema de posar el vexamen en boca de les Parques mentre ell figurava que es limitava a explicar la matèria dels textos.

Els vexàmens, com és sabut, eren composicions en vers o en prosa que valoraven els mèrits, però sobretot els defectes, dels papers presentats en una acadèmia concreta o en els nombrosos certàmens poètics que sovint complementaven les festes o celebracions de l'època barroca. Normalment tenien caràcter satíric, i solien escarnir o ridiculitzar —*vexar*— els participants amb al·lusions personals o amb crítiques més cenyides als treballs presentats. Van acabar esdevenint un subgènere específic i sorprenen encara avui, de vegades, pel seu desvergonyiment i la seva cruesa.⁴¹ De tota manera, pel que he pogut veure, els vexàmens de Comas eren habitualment molt ponderats.

40. Lligall 12, núm. 10 (35), ff. [IVv-Vl.

41. Vegeu M.ª Soledad CARRASCO URGON, «Notas sobre el vejamen de academia en la segunda mitad del siglo xvii», *Revista Hispánica Moderna*, XXXI (1965), 97-111; i Kenneth BROWN, «Aproximación a una teoría del *vejamen* de academia en castellano y catalán en los siglos xvii y xviii: de las Academias españolas a la Enciclopedia francesa», dins Evangelina RODRÍGUEZ CUADROS, ed., *De las Academias a la Enciclopedia: el discurso del saber en la modernidad*, València, Edicions Alfons el Magnànim, 1993, 225-262.

El text que tenim, però, i que reprodueixo al final d'aquest treball, no és el del *Vexamen* llegit en la sessió del 16 d'abril, sinó tan sols una explicació sintètica del que havia estat. Que va ser escrit *a posteriori* es veu de seguida: «sobre assò era lo vexamen»; «sens vèurer lo soneto, no se veu bé lo feliz del vexamen»; «la copla féu ríurer molt a Sa Excel·lència». D'altra banda, és evident que es tracta d'un paper provisional de caràcter informal: conté errors freqüents (sovint falten lletres, hi ha abundants anacoluts), presenta moltes abreviatures, i hi ha una barreja de llengües (amb predomini del català, això sí) que és fruit d'una redacció ràpida i expeditiva. En fi, no conté els quartets, que havien de ser la part més elaborada del paper.

Repassem ara, ni que sigui sintèticament, el desenvolupament de la sessió «semipública» que va celebrar l'Acadèmia Literària de Barcelona el dia 16 d'abril de 1731, al saló principal de la Casa Dalmases, que encara es pot veure al número 20 del carrer de Montcada. L'acte va començar a dos quarts de sis de la tarda i va durar fins a un quart d'onze de la nit. En un extrem del saló, prop de l'entrada, hi havia una tribuna per a les senyores, que eren unes 40; tota la resta del lloc era per als homes. Les parets eren decorades amb domassos verds i grocs, amb una il·luminació espectacular i miralls daurats penjats. A banda i banda, dues rengleres de bancs i dues de cadires: les de davant eren per als acadèmics, que es van asseure agrupats d'acord amb l'ordre en què havien d'intervenir. Al fons, davant d'una altra rastellera de cadires, hi havia una tarima amb una taula i una cadira de braços per al capità general, el marquès de Risbourg. A la seva esquerra, en una cadira sense braços, hi havia el president de l'Acadèmia, que aquest dia era Bernat Antoni de Boixadors, comte de Savallà i de Peralada. Una altra taula enfront de la porta estava reservada per al fiscal, l'autor del vexamen, que era Segimon Comas, i per al secretari.

La cerimònia va començar baixant a rebre protocol·làriament el capità general. En el moment d'entrar al saló la comitiva, va començar a sonar la música amb tota la pompa que l'ocasió requeria. Cal dir que les peces de nova composició interpretades en aquesta sessió eren de Francesc Valls, el qual també dirigia l'orquestra. Després, el comte de Savallà va llegir la introducció i va explicar quin seria el desenvolupament de l'acte, dividint-lo en quatre parts

o estacions dedicades a les Gràcies. Cada part es componia de sis lectures, després de la qual sonava la música. Entre la segona i la tercera estació es va fer un intermedi, en què es va servir un refrigeri amb melindros, bescuits, confitures i xocolata. Al final, Segimon Comas va llegir el seu *Vexamen* i, com a cloenda, un músic foraster va oferir un concert de viola als assistents.

En total hi van participar 27 acadèmics, comptant-hi el president, el secretari (potser Isidre Padró, que ja ho havia estat en anteriors acadèmies)⁴² i el fiscal; és a dir, gairebé tots els membres que formaven part llavors de l'Acadèmia, que eren almenys trenta-cinc.⁴³ I això que una disposició de la mateixa acadèmia aconsellava «que para evitar la molestia de *que* en cada *academia* se lean papeles prolixos y que no sean tan copiosos como el número de los académicos no se den assumptos a los *que* el presidente tuviere empleados en diversas comisiones». Amb tot, aquestes no eren encara «leyes fixas, sino ... providencias convenientes en el ínterin *que* se esperan de París y de Lisboa los estatutos de ambas academias, *que* servirán de pauta a la de *Barcelona*, estableciendo para ésta aquellas leyes que de las extranjeras sean más adaptables».⁴⁴

Però és que l'acte s'ho valia. L'assistència per primera vegada del marquès a una sessió acadèmica obligava els seus numeraris a lluir-se davant la màxima autoritat de Catalunya. Per la carta sabem que el paper del pare Agustí Antoni Minuart va ser llegit —en presència de l'autor, però— pel pare Agustí Riera. En canvi, és evident que Antoni de Bastero no hi era: Josep, que li envia records precisament a través de Francesc, no hauria pogut deixar de fer-hi referència, i ni tan sols hauria calgut una explicació tan detallada, vist que l'oncle i el destinatari de la carta ja es veien a Girona.

M'he de referir per acabar, ni que sigui breument, a Segimon Comas. Em sembla que no cal resumir les dades biogràfiques dels altres acadèmics que van intervenir a la sessió, perquè això allargaria desmesuradament aquest article, però sí que ho he de fer, almenys,

42. Cf. MIRET Y SANS, «Dos siglos de vida académica», *op. cit.*, 11.

43. Aquest és el nombre que es desprèn de la *Lista de los académicos que oy a los 30 de Abril 1731 componen la Academia Literaria Barcelonesa*, plec manuscrit dins el lligall 1-III-2. Hi he restat els ingressats a partir de la nostra sessió del 16 d'abril.

44. Aquestes disposicions són un primer redactat de les «ordinacions» de l'Acadèmia proposades el 23 d'agost de 1729 i que figuren a les *Resoluciones de la Academia Literaria Barcelonesa*, dins *Actas. De 1729 á 1735*, lligall 1-III-1, ff. [VI-VIv].

de l'autor del vexamen que edito en apèndix. Entre altres coses, per advertir alguna incongruència que surt en la biografia que li va dedicar Josep Rafel Carreras i Bulbena.

Efectivament: difícilment podem atribuir a Segimon Comas les notícies aplegades per Carreras i Bulbena sobre el seu naixement. Segons Carreras, el nostre personatge havia nascut a Sant Quirze de Besora l'any 1667 i els seus pares eren Ramon Comas i Marianna Codinach.⁴⁵ Però a tots els manuscrits del curs de retòrica que ell explicava a la Universitat de Barcelona —i que va ser imprès pòstumament al 1779—⁴⁶ és anomenat Segimon Comas i Vilar, la qual cosa impedeix relacionar-lo amb la partida de baptisme exhumada per Carreras. Potser sí que és correcta, en canvi, la dada de la seva mort, esdevinguda el gener de 1740. En tot cas, s'haurien de fer les comprovacions oportunes a l'arxiu episcopal. D'altra banda, la notícia segons la qual va continuar a Cervera l'ensenyament de la retòrica després que fos abolida la Universitat de Barcelona sembla una mala interpretació del que escriu Torres Amat volent afirmar el contrari, és a dir, que va continuar ensenyant retòrica a Barcelona.⁴⁷ Va ser el primer president de l'Acadèmia de Barcelona i després, moltes vegades, l'encarregat de fer els vexàmens. A l'arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres se'n conserven diversos discursos i vexàmens, alguns prou interessants, de vegades sense que hi figuri la data ni el nom de l'autor.⁴⁸

Reprodueixo en dos apèndixs el text de la carta i del vexamen tantes vegades esmentats. Tan sols afegiré, pel que fa als criteris d'edició, que regularitzo, d'acord amb la normativa ortogràfica actual, l'accentuació, la puntuació, la separació i aglutinació de mots,

45. Josep Rafel CARRERAS, «Estudis biogràfics d'alguns benemèrits patricis qui il·lustren aquesta Acadèmia», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XIII (1927), 181.

46. Vegeu Albert ROSSICH, *Una poètica del barroc. El «Parnàs Català»*, Girona, Col·legi Universitari de Girona, 1979, *22-23, nota 9.

47. Cf. FELIX TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona, Imprenta de J. Verdager, 1836, i MARQUÉS DE CALDAS DE MONTBUY [CARLES SANLLEHY], «Los presidentes de la Real Academia de Buenas Letras», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXV (1953 [1955]), 473.

48. És especialment important la *Introductio ad primam academiam*, lligall 12, núm. 1, fs. [III-IVv]. Hi ha un vexamen seu de 1738, en castellà, i un fragment d'un vexamen anterior en català al lligall 11, núm. 3 (9). No són els únics. Vegeu també *supra*, nota 16.

la distribució de *uu* i *vv* i l'ús de majúscules i minúscules. Faig servir l'apòstrof per indicar les elisions (i el punt volat quan avui no tenen ús reconegut). Desfaig les abreviatures posant en cursiva els fragments restituïts i reservo l'ús dels claudàtors per introduir els aclariments que m'han semblat necessaris. He d'advertir finalment que quan he hagut de suplir lletres que faltaven en els textos reproduïts a l'interior d'aquest article, ho he assenyalat fent ús dels parèntesis angulars: <>.

APÈNDIX I

[CARTA DE JOSEP DE BASTERO A FRANCESC DE BASTERO,
GERMÀ SEU]

[f. I] Francisco:

Me alegro summament de la bona salut de tots que nos assisteix perfetament, gràcias al *Senyor*, y celebraré que la causa de no tenir tu las conclusions sie solament per los brians que solen venir-te en est temps, y no dubto que est humor se't resoldrà ab la continuació de la llet, y massa estudi no era profitós. En fin, la salut és lo principal, y ab lo favor de Déu seran per lo any vinent, y certas que havíam trobat una làmina y peu que no ho creyam en Barcelona, etc. Lo oncle y *senyor* te dóna *molts* recados y que ja te escriurà lo correu vinent.

La acadèmia se tingué dilluns 16 del corrent y anà tot ab lo major lluïment. Comencem¹ per lo lloch, que era lo saló de casa Delmasses, estant adornadas las parets dels domassos verts y grochs y de candaleros y miralls tots dorats, y del mitg del sostre baixava un sala-/ [f. Iv] mó² també dorat, a terra tot de catifas, y a cada costat de llarch hi havia dos renglas de banchs y dos de cadiras sens brassos. Al cap del saló, que confronta ab lo estrado de las senyoras, després de una rengla de cadiras arreconadas a la paret, estava en lo mitg una taula ab quatre velas³ ab lo estrado per *Sa Excel·lència* y sa cadira de brassos detràs, enfrenta de la capella, y al costat de dita taula, a la esquerra de *Sa Excel·lència*, altra cadira sens brassos per lo President; més avall, a la part de esta hi havia

1. *Comencem*: cor. sobre *començant*.

2. *salamó*: per salomó, canelobre sense peu, amb molts de braços per a posar-hi els llums, que penja del sostre per a il·luminar una església o una sala. (Antoni M.ª ALCOVER i Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, vol. IX, Ciutat de Mallorca, Gràfiques Miramar, 1959, p. 695, s. v.).

3. *ab quatre velas*: afegit al marge.

altre tauleta enfronta de la entrada ab altres quatre llums,⁴ ab dos cadiras, una per lo fiscal, y altre per lo secretari, y las dos renglas de cadiras de devant éran per los acadèmichs.

Aixís parat, y encesos tots los llums (que éran 60), un bon rato antes, al tenir la notícia que *Sa Excel·lència* era cerca, baixaren tots los Acadèmichs baix a la porta a rèbrer-lo ab tot obsequi, posant-se-li a la dreta⁵ lo / [f. II] President y a la esquerra⁶ lo fiscal y los demés detràs.⁷ Pujaren, y al entrar *Sa Excel·lència* a la porta del saló despleguà tota la música: violins, violas, trompas de cassa, trompetas, etc., un bon rato. Assentats tots a son puesto, lo President, que era don Bernat Sevallà, llegí la introducció, cosa molt del cas explicant lo que se faria y dividint la funció en quatre parts, que no és fàcil, ni lo temps ho permet, referir-las, y, dient cada estació, la música referia ab un tercet.

Acabada la introducció, començaren a llegir-se los papers de la primera estació, que éran 6, anant cada hu a llegir al costat del secretari, qui los donava lo paper, y antes los cridava lo President. Acabada la primera part, tornà la música a cantar, prevenint per la segona cosa poca, y, com los de la pri-/ [f. IIv] mera, se llegiren los 6 papers. Y després se féu un poch de alto y entrà primer lo refresch a *Sa Excel·lència* (que era un ramallet de confitura molt guapo, ayguas, xocolata, tot plegat), y no prengué, crech, res; se'l ne tornaren y seguidament entraren una rècula de sotacopas, ab sas tasses de ayguas de tota manera, iguals sefatas de melindros, de bascuys de ou y després moltas més de confitures y xocolata, que anà tot *splendite*, que no deixà de fer armonia a la festa. Lo mateix tingueren las *senyoras* dalt a las tribunas, y éran més de 40, y'l saló estava tot ple, y només que gent de forma.

Acabat lo refresch, continuà la música ab petita prevenció per la tercera estació, y, com a las dos 1^a y 2^a, se llegiren los 6 papers, *et sic* en la quarta estació; que, conclòs, entrà lo fiscal, que / [f. III] fou lo *senyor doctor* Comas, sent sa idea no de voler ser ell lo fiscal, ans bé advocat y fingint que las Parcas éran fiscals, y de modo que ell, fent de advocat, deya tot lo de cada assumpto ab tota claredat, y lo vexar consistia solament ab una quartilla de las Parcas, y encara ab mil al·legorias y xericonas,⁸ y al llegir estas quartillas, particularment, *Sa Excel·lència* reya molt.

4. *ab altres quatre llums*: afegit al marge.

5. Al ms., *detra*.

6. Al ms., *esquera*.

7. *y los demés detràs*: afegit al marge.

8. Amb majúscula al ms. El mot no apareix registrat als diccionaris. Potser està relacionat amb el grec *ἀέριος* (aeri, boirós). El sentit podria equivaler a 'circumloquis', 'filigranes', o 'ambigüitats', 'obscuritats'.

Los assumptos no me recòrdan tots, y per assò no-ls dich. N'i havia de molt curiosos, y tots propis de cada estació, y en veu de tots, que uns y altres se esmeraren y posaren tot lo resto en compòndrer-los. Certament se lluiren tots, y la funcció gustà a tots, y molt a *Sa Excel·lència*. Acabat tot, don Bernat cridà a un músich foraster que toca la viola cosa estupenda, y se posà / [f. IIIv] al mitg del saló, y tocà sol un bon rato, y seguidament se alçà *Sa Excel·lència* y del modo lo reberen lo acompanyaren fins al cotxe ab 12 atxas, diuhen, y seguidament marxaren los demés. Monsenyor Bicchi també hi fou tota la funcció, y estava dins lo estrado ab los *senyors* inquisidors y altres. Ab tot, dita funcció durà des de dos quarts de 6 fins a 1 quart de onse; digam 5 horas: fou de las funcions bonas se haguessen fet ab lo aplauso comú y ab la major assistència de tot *Barcelona*, perquè deixàvan entrar igualment a tots los de forma. Los papers no foren molt llarchs, menos los dels frares agustinos, particularment lo del *Reverend Mestre* Minuart,⁹ y de est no sé lo assumpte, perquè se llegí molt de pressa y no ell mateix, sinó lo altre agustino, *mestre* Riera.

Además dels religiosos acadèmichs hi havia molts altres; emperò / [f. IV] només que de dominicos per *mestre* Massanés acadèmich, y de agustinos per los dits *mestres* Minuart y Riera, acadèmichs, encara que jo hi viu dret lo Pare Feu un ratet, y després se'n pujà a la tribuna de las *senyoras*, un poch només, y anava ab algun hermano. No sé si ne haurà dit res per aquí, perquè hi estigué molt poch. Falta ara que la música era selecta, dels de la Seu y polaca; y la composició, tota de mestre Valls, qui portà lo compàs y cert diuhen hi posà tot lo rumbo, y gustà molt, que tot junt no pogué anar millor.

Lo endamà, ab commissió de la Acadèmia, anaren don Bernat Sevallà y don Francisco Sevilla, capità de guàrdias espanyolas, a dar las gràcias a *Sa Excel·lència* de sa assistència, anomenant-lo president per sempre de la Acadèmia, encara que se fèyan càrrech¹⁰ que los negocis de son empleo no li donarían lloch per això; però *Sa* / [f. IVv] *Excel·lència* ho acceptà gustós, dient-los que ell també se aplicaria, donaria assumptos, etc., y que quant no assistís des de ara anomenava per son substitut a don Bernat, etc.

Los escallots consistiren ab un aplech de mascarar, però sens careta. Foren lo diumenge a la nit: a detràs anavan dos que feyen los nubis, portant un matxo tot carregat de esquellas, las caixas y demés de la núbia, etc., y per excusa que plagué diuhen no hi anava tot.

9. Al ms., *Minuar*.

10. *se fèyan càrrech*: afegit al marge.

Besaràs las mans de part mia a l'oncle y *senyor* bisbe, *senyoras* àvias y mare y oncle sacristà. A las minyonas mil recados, y als demés. Lo *senyor doctor* Comas te'ls retorna. A Dios, que t *guarde molts anys*, com desitjo y he de menester.

Barcelona y abril, 22 de 1731. Ton germà,

JOSEPH.

APÈNDIX II

[VEXAMEN DE SEGIMON COMAS]

[f. I] *Nota dels assumptos de la acadèmia y de las matèrias sobre que fa reflexió lo vexamen*

PART 1^a

Núm. 1

A Moysès exposat a las ayguas, etc. Sobre *que* hi havia bons conceptes sobre lo diluvi, lo mar y lo riu, jugava «sierpe de plata» a contraposició del «serpentem æreum», y al fi, fent la cuna conxa y Moysès perla, deya *que* «bastava per a redemir su pueblo sunta».¹ Se vexa la proporció de «sierpe de plata» ab lo «serpentem æreum».

Núm. 2

Al niño Nerón, *que* quizo pegar fuego a la fingida Troya, representándose esta tragedia en Roma. Lo assumpto (*que* havia de assentar una màxima moral) estava fundat en nostra sentència *cathalana* «la espina quant naix ja pica». Hi havia algunas cosas de Garau,² de Mendo y altres llibres de màximas, y sobre assò era lo vexamen.

Núm. 3

¿Por *qué* se esconde el áspid entre flores? (4 dèzimas). Porque Dios quiso dar al tiempo del veneno la medicina. Hi havia alguna cosa supèrflua. Aplicava lo veneno a Amor y Zelos, y dava a l'últim la medicina ab la fuga, *que* la realçava molt bé. Lo vexamen era sobre lo supèrfluo.

1. *sunta* probable *lapsus calami*.

2. Al ms., *Grau*.

Núm. 4

Assunto: es necessaria al principi del reynado la opinió de la Clemencia. Estava bé lo paper; però a mitg lloch deya: «moderen, pues, los Príncipes», etc., en *què* se apartava algo de la proposició.

Núm. 5

Al panal de *Sant Pere* Nolasco. Quartillas. Bonas, però se apartava un poch del fil, que passava a aplicar lo «enjambre»³ a la religió [mercedària], y deya *que* per lo «agujón» la provava militar, y a l'últim deya *que* est cos de la Mercè «vive de merced real».

[f. Iv] Núm. 6

A haver usurpat Jacob la benedicció a Esaú. Se vexa lo *que* al·legava de Virgili: «Dolus an virtus quis in hoste requirat?» [*Eneida*, II, 390], pués Virgili no aproba per certa esta *proposició*, *que* no la diu lo hèroe Æneas, sinó un jove com Partus.

PART 2^a

Núm. 1

Soneto a David que no volgué bèurer lo vas de aygua, «*quia* in sanguine etc. libavit eam Domino». Estava algo transtornada una al·legoria que seguia sobre lo judici de una causa, etc. La poesia⁴ de la quartilla significa la passió de la sed: est, sens vèurer lo soneto, no se veu bé lo feliz del vexamen.

Núm. 2

Prova-se *que* afligeix més⁵ l'ànimo lo *que* se veu *que* lo *que* se ou. Paper llatí que tenia de oratori sobrat, y al principi una descripció molt viva de una tempestat, y sobre assò és lo vexamen.

Núm. 3

Invectiva a Alexandro *que* en la embriaguès matà a son major amich. Una quartilla ponderava lo «*hi sunt thesauri mei*», parlant Alexandro dels seus amichs, a hont deya *que* borrava lo noble document de *què* estriba lo excelso de tus thezoros de la amistat en la mina: «lo excelso estriba en la mina».

3. Al ms., *enganbre*.

4. Al ms., *possia*.

5. Al ms., *me*.

Núm. 4

Al *que* digué Agripina quant los augureros chaldeos li pronosticaren *que* lo *que* procurava entronitzar li donaria la mort; respongué: «Occidat modo imperet». Lo assumpte propassava un poch a maliciar sobrat la ambició de Agripina. Lo símil és de l'àspid, *que*, quant pareix, reventa. Lo paper estava molt bo.

Núm. 5

Al plorar Cèsar en lo temple de Hèrcules al mirar la estàtua de Alexandro. La descripció de las columnas, el subir al cielo el espíritu de Cèzar, ab un realce de adoració podia ser més ajustat al assumpte. Però éran unas octavas dignas de Góngora.

[f. II] Núm. 6

Pondérase la sabiduría en lo judici de Salomó: dos pedazos de *sant* Ambròs y de *sant* Agustí feyen hermós lo paper, però lo demás apareixia escrit in seculo scholastico. Lo paper, docte. La copla féu ríurer molt a *Sa Excel·lència*.

PART 3ª

Núm. 1

Al llançar a fons sas naus Cortés en Mèxic. Admirable cançión real. Sols hi trobí per a vexar *que* los conceptes (*que* tots éran bons) no estavan ordenats de modo que sempre prengué increment la oració.

Núm. 2

Lo paper de Carlos quint. Se vexa *que*, amant de la pàtria, passa a quant pot de glòrias de ella; al fi, morir Carlos ab la candela de *Nostra Senyora* de Monserrat.

Núm. 3

Un epigrama a no voler Urias entrar a la ciutat a visitar sa muller per estar la arca en lo exèrcit. Combinava Adam y Eva molt bé. La culpa, a contraposició de la religió. La entrada bona, lo fi boníssim, lo medi flaquejava.

Núm. 4

Màxima sobre lo de Cornèlio Tàcito: «Duces consultando potius quam⁶ temeritate prodesset». Las autoritats pujavan molt més que lo paper, però desviava algo de la proposició; si bé no molt, *que* estava bo lo treball.

6. Al ms., *quo* [?].

Núm. 5

Dèzimas a l'obehir lo *Senyor* a la veu de Josuè: «Obediente Domino voci hominis», etc. Ponderava transtornar-se lo orde y *que* se transtornava ab assò tota la cathègoria dels predicaments; ponderant⁷ transtornar-se un predicament, en cada dèzima y prou bé. Però a l'últim, per força del consonant, deya: «en tal demanda, / Dios obedeciendo manda; / Josué mandando obedece.» Se vexa la veu baixa «demanda» per «mandato» o precepte.

Núm. 6

Por *qué* Salomón usa la misma metháfora de «favus distillans», etc., en los llavis de la esposa y de la meretriz. Bon paper, ben tretas⁸ las rahons dels dos mateixos textos, però al mitg y a l'últim se posava a persuadir a la juventut lo fugir lo vici y amar la pureza, y se vexa esta⁹ petita espècia de sermó.

PART 4^a

Núm. 1

Se probava ser acció política lo perdonar Ciro a Cresso y franquejar-li sa amistat. Se vexa lo estil, *que* affecta lo fugir lo espanyol, com en sa carta escrivia lo author, pués se volia conformar ab los del Nort *que* fugían clausulars [...].¹⁰

[f. Iiv] Núm. 2

Probava *que* la ànima envelleix en lo cos, fent distinció de vidas, ya *que* no en la immortal,¹¹ saltim en la que diu *sant* Agustí, *que* usa ab dependència al cos. Era viu lo discurs, però algo delicat, y se fèu a contemplació del que havia dexat càurer lo marquès de Risburg. Se vexa lo mesclar rahons theològicas a un assumpto que de si no és sòlido, sinó sofisteria de ingeni, sobre lo *que* etc.

Núm. 3

Problema *que* prova ser major la fe de Noè entrant a la arca *que* la de Abram en orde a la successió. Se vexa *que* effereix *que* contúrban

7. Al ms., *poderant*.

8. Al ms., *tretras*.

9. Al ms., *est*.

10. Sembla que hi ha un mot ratllat. En qualsevol cas, no he aconseguït desxifrar el sentit del passatge, ni tan sols després de llegir el text a què es refereix el vexamen.

11. Al ms., *emmmortal*.

a Noè 8 tentacions contra sa fe y a Abram una. Las 8 no las expressa, encara *que* de l'antecedent poden en algun modo inferir-se. Sobre assò és lo vexamen.

Núm. 4

Lo problema en la part contrària. Toca també las 8 tentacions y diu *que* equival una de Abraham a las 8 de Noè, però no aviva molt esta equivalència.

Núm. 5

Aconseja Julio Cèzar a hijo adoptivo *Cæsar* Octaviano que entra a la milícia.¹² Cómo ha de granjear la buena opinió entre los soldados. Assenta en la primera octava *que* Julio ab la voluntat, adoptant-lo, dóna cetro y corona a Octàvio, y després assenta que lo vol fill de son enteniment també ab estos consells. Se vexa *que* la voluntat en la adopció no pogué dar-li cetro y corona, pués Júlio Cèzar may ho tingué, de modo *que* sols los bons consells *que* lo feren tan gran general li daren imperi y tot lo demés.

Núm. 6

Prova *que* fou major en tot Job en lo muladar *que* Adam en lo Paradís. Paper doctíssim, però molt llarg. Y com no lo llegí lo author y lo lector llegia apressa y no donava lo esperit *que* tenia, cançà algo lo auditori. Lo vexamen se fa a repetir las rahons favorables a Adam primo¹³ en la primera part y després per a soltar-las a la segona.

12. *que entra a la milícia*: afegit al marge.

13. Al ms., 1^a.